

A PÉNZÜGYI SZOCIALIZÁCIÓ HATÁSA A FIZETÉSI MEGOLDÁSOKRA A DIGITÁLIS KOR KIHÍVÁSAINAK TÜKRÉBEN

CSISZÁRIK-KOCSIR ÁGNES¹, FERENCZI NORBERT²

DOI: 10.12700/PK.2026.246

¹ Óbudai Egyetem, Keleti Károly Gazdasági Kar
kocsir.agnes@kgk.uni-obuda.hu

² Ceglédi Szakképzési Centrum
kancellar@ceglediszc.hu

ABSZTRAKT

A digitális technológiák gyors térnyerése alapvetően formálja át a fizetési rendszereket és a pénzügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférést. A készpénzalapú tranzakciók fokozatos visszaszorulásával párhuzamosan egyre nagyobb szerepet kapnak a digitális fizetési megoldások, mint a bankkártyás fizetés, a mobilfizetés, az online átutalások és az alternatív pénzügyi eszközök. E folyamatok ugyan elősegíthetik a pénzügyi befogadást, azonban egyben növelhetik a pénzügyi és digitális kirekesztődés kockázatát is azon társadalmi csoportok körében, amelyek nem rendelkeznek megfelelő erőforrásokkal, digitális infrastruktúrával vagy kompetenciákkal. A pénzügyi kirekesztődés a pénzügyi termékekhez és szolgáltatásokhoz való korlátozott hozzáférést jelenti, amely szorosan összefügg a digitális kirekesztődés jelenségével. A digitális pénzügyi ökoszisztémába való belépés nemcsak technológiai eszközök meglétét, hanem megfelelő tudást és pénzügyi kultúrát is feltételez. E tényezők kialakulásában meghatározó szerepet játszik a pénzügyi szocializáció, különösen a családi háttér és a szülők iskolai végzettsége. A tanulmány célja annak vizsgálata, hogy a szülői iskolai végzettség miként befolyásolja az egyének fizetési szokásait és a digitális fizetési megoldások használatát. Az empirikus elemzés egy 2025-ben végzett primer kérdőíves kutatás adataira épül, amely Likert-skálás állításokból képzett indexek segítségével méri a pénzügyi attitűdöket és fizetési magatartásformákat. Az eredmények rávilágítanak arra, hogy a szülői végzettség szignifikáns hatást gyakorol a pénzügyi kultúra szintjére, valamint a digitális fizetési eszközök elfogadására, ami közvetetten hozzájárulhat a pénzügyi és digitális kirekesztődés fennmaradásához vagy csökkentéséhez. A kutatás következtetései hangsúlyozzák a célzott pénzügyi és digitális edukáció, valamint az inkluzív fejlesztéspolitikai beavatkozások jelentőségét.

KULCSSZAVAK: pénzügyi befogadás, digitális fizetési rendszerek, pénzügyi magatartás, pénzügyi szocializáció, digitális kompetenciák, oktatási háttér, társadalmi egyenlőtlenségek

BEVEZETŐ

A digitális forradalom hatására a modern fizetési megoldások és a fintech szolgáltatások a mindennapi pénzügyek szerves részévé váltak, alapvetően megváltoztatva a készpénzhasználati és tranzakciós szokásokat (Efriyanto et al., 2025; Szobonya, 2020).

Ebben a felgyorsult környezetben a pénzügyi szocializáció – mint a pénzügyi attitűdök és készségek elsajátításának folyamata – meghatározó szerepet tölt be abban, hogy az egyének

mennyire tudatosan és magabiztosan navigálnak a digitális platformok kínálta lehetőségek között (Ramadhona et al., 2023). A szocializációs terek, például a család és az oktatási intézmények hatásának megismerése kulcsfontosságú a digitális kor pénzügyi kockázatainak kezeléséhez és a felelős fogyasztói magatartás kialakításához. A 21. század digitalizációs folyamatai alapjaiban formálták át a pénzügyi szektor működését, különösen a pénzügyi tranzakciók lebonyolításának módját és helyszíneit. A fizikai tér mellett egyre nagyobb szerepet kap a digitális környezet, amely nem csupán kiegészítő, hanem sok esetben elsődleges platformmá vált a pénzügyi ügyintézésben. A digitális tér térnyerését jelentősen felgyorsította a COVID-19 világjárvány, amely kényszerűen terelte a társadalmat az online megoldások felé. A fertőzéstől való félelem és a fizikai érintkezés kerülése következtében a készpénzhasználat visszaszorult, míg a kártyás fizetések és az új típusú digitális megoldások, például a kriptopénzek, előtérbe kerültek. Az elektronikus fizetési rendszerek széleskörű alkalmazása hozzájárulhat a gazdasági növekedéshez, miközben költségmegtakarítást eredményezhet mind a fogyasztói, mind a szolgáltatói oldalon, feltéve, hogy a szereplők képesek kihasználni ezek előnyeit (Peric, 2015). A digitalizáció előnyei ellenére azonban nem hagyható figyelmen kívül a digitális kirekesztettség problémája, amely jelentős akadályt jelenthet a pozitív hatások érvényesülésében. A digitális fizetési megoldások – ideértve az internetalapú pénzáttalalási rendszereket és a mobiltelefonos fizetéseket – kényelmesebbé és hozzáférhetőbbé tették a banki szolgáltatásokat, ugyanakkor új kihívásokat is teremtettek. Az online tér lehetőséget biztosít a pénzügyek rugalmas kezelésére, azonban a digitális megoldásokhoz való hozzáférés és azok biztonságos használata nem mindenki számára adott. A világ egyre inkább a digitális fizetési formák felé mozdul el, elsősorban azok gyorsasága, kényelme és egyszerűsége miatt (Muneeza et al., 2018). Több szerző is hangsúlyozza, hogy a digitális pénzügyi szolgáltatások elterjedése hozzájárulhat a szegénység csökkentéséhez, valamint a pénzügyi befogadás erősítéséhez, különösen a hátrányos helyzetű csoportok körében (Sassi – Goaied, 2013). A pénzügyileg integrált háztartások nagyobb eséllyel képesek megtakarítani, befektetni a gyermekek oktatásába, vállalkozásokat indítani, és elősegíteni a nők gazdasági szerepvállalását (Bruhn – Love, 2014). Bár a digitális megoldások első pillantásra vonzóak tűnhetnek, számos kockázatot is rejtnek. A kriptopénzek és más online pénzügyi szolgáltatások esetében a felhasználók gyakran kizárólag a bizalomra támaszkodhatnak, hiszen ezek a szolgáltatók a virtuális térben működnek, és nem minden esetben rendelkeznek megfelelő garanciális háttérrel. Egy esetleges hackertámadás vagy a szolgáltató megszűnése esetén a felhasználók pénze veszélybe kerülhet (Zeranski – Sancak, 2020).

1. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

1.1 A pénzügyi digitalizáció a hazai kutatások tükrében

A digitalizáció és a technológiai fejlődés az elmúlt évtizedekben alapvetően formálta át a pénzügyi szolgáltatások szerkezetét, valamint az ezekhez való hozzáférés módját. A fizetési infrastruktúrák gyors átalakulása következtében a hagyományos, készpénzalapú tranzakciók szerepe fokozatosan csökken, miközben egyre nagyobb hangsúlyt kapnak a digitális fizetési megoldások. Ide sorolhatók többek között a bankkártyás tranzakciók, az online átutalások, a mobilalapú fizetési alkalmazások, valamint az alternatív digitális pénzügyi eszközök.

Ez a folyamat nem csupán technológiai újításként értelmezhető, hanem szélesebb gazdasági és társadalmi következményekkel is jár, mivel újfajta pénzügyi magatartási mintákat hoz létre, és átalakítja a fogyasztók mindennapi döntéseit. A globális fizetési rendszerekben jelenleg

egyfajta átmeneti, hibrid struktúra figyelhető meg, ahol a készpénz és a digitális pénzeszközök párhuzamosan vannak jelen. Miközben a digitális fizetések aránya folyamatosan növekszik, számos országban továbbra is jelentős a készpénzhasználat, ami részben kulturális tradíciókra, részben biztonsági és bizalmi megfontolásokra vezethető vissza. Ezzel párhuzamosan több jegybank vizsgálja a digitális jegybankpénz (CBDC) bevezetésének lehetőségét, amely hosszabb távon a pénz teljes digitalizációjának irányába mutathat. A hagyományos fizetőeszközök visszaszorulásának azonban nem kizárólag technológiai korlátai vannak, hanem komoly társadalmi és tudásbeli akadályai is (Somogyvári, 2021).

A pénzügyi kirekesztődés jelenségének értelmezéséhez elengedhetetlen a pénzügyi szocializáció fogalmának megértése. A pénzügyi szocializáció alatt a pénzügyi ismeretek, attitűdök és magatartásformák elsajátításának folyamatát értjük, amely meghatározó szerepet játszik abban, hogy az egyének hogyan viszonyulnak a pénzügyi döntésekhez, valamint miként alkalmazkodnak a változó pénzügyi környezethez. A digitalizálódó pénzügyi rendszerben különösen fontossá válik az innovatív fizetési megoldások megértése és elfogadása is. (Varga et al., 2022). A digitális transzformáció ütemét jelentősen felgyorsította a COVID-19 pandémia, amely számos területen kényszerítette ki az online és érintésmentes megoldások alkalmazását. A járványhelyzet hatására olyan társadalmi csoportok is rákényszerültek a digitális pénzügyi szolgáltatások használatára, amelyek korábban inkább elzárkóztak ezektől, vagy csak korlátozott mértékben vették igénybe őket. E változás rövid idő alatt szélesebb körű tapasztalatszerzést tett lehetővé, és bizonyos esetekben csökkentette a digitális fizetési megoldásokkal szembeni ellenállást (Farkas et al., 2022). A szakirodalom ugyanakkor arra is rámutat, hogy ezen gyors alkalmazkodás mögött gyakran nem tudatos döntések, hanem külső kényszerek álltak. A fertőzéstől való félelem, valamint a személyes érintkezés minimalizálásának igénye sok esetben akkor is a digitális megoldások felé terelte a fogyasztókat, ha nem rendelkeztek kellő információval vagy tapasztalattal ezek biztonságos használatáról (Szobonya, 2021).

Mindazonáltal a készpénzhasználat visszaszorulása és az elektronikus fizetési módok térnyerése nem tekinthető egyirányú és egyértelmű folyamatnak. A magyar fogyasztók jelentős része továbbra is ragaszkodik a hagyományos fizetési módokhoz, ami részben a megszokásokkal, részben a pénzügyi intézményekkel és digitális rendszerekkel szembeni bizalom hiányával magyarázható (Pintér et al., 2022). A digitális átállás sikerességének egyik kulcseleme a bizalom erősítése az elektronikus fizetési formák iránt. Ez különösen fontos azon társadalmi csoportok esetében, amelyek nem rendelkeznek bankszámlával, vagy csak korlátozottan férnek hozzá a hagyományos banki szolgáltatásokhoz. Számukra olyan inkluzív, egyszerűen használható és költséghatékony alternatívákra van szükség, amelyek nem mélyítik tovább a társadalmi egyenlőtlenségeket, hanem éppen ellenkezőleg, hozzájárulnak a pénzügyi befogadás erősítéséhez (Horváth, 2022). Bár a pénzügyi műveltség általános szintje az elmúlt években lassú javulást mutat, továbbra is jelentős hiányosságok tapasztalhatók. Ez különösen problematikus annak fényében, hogy az elmúlt öt évben a fogyasztói pénzügyi szolgáltatások piaca rendkívül dinamikus fejlődött, és számos új, digitális alapú termék és szolgáltatás jelent meg (Sárközy, 2024). A pénzügyi ismeretek és attitűdök nem csupán a tudás szintjén fontosak, hanem alapvetően befolyásolják a fogyasztói viselkedést és a pénzügyi döntéshozatalt is. Ezek a tényezők a pénzügyi szocializáció alapköveiként szolgálnak, és nélkülözhetetlenek a digitális pénzügyi ökoszisztémában való sikeres eligazodáshoz (Kárpáti et al., 2024).

A 2008-as globális gazdasági válság tapasztalatai világosan rámutattak arra, hogy az információs aszimmetria és a fogyasztói kiszolgáltatottság milyen súlyos következményekkel járhat, különösen akkor, ha a pénzügyi döntések mögött nem áll megfelelő tudás és kockázatértékelés (Csiszárík-Kocsir et al., 2024; Gajdos, 2021). A 2008-as válság, valamint a 2020-ban kezdődő COVID–19 világjárvány egyaránt aláhúzza a pénzügyi tudatosság és a felelős döntéshozatal kiemelkedő jelentőségét, hiszen ezek hiánya nemcsak egyéni, hanem makrogazdasági szinten is komoly károkat okozhat (Csiszárík-Kocsir, 2022). Ugyanakkor számos országban – így Magyarországon is – a pénzügyi tudatosság fejlesztése még mindig kísérleti jellegű, és nem vált a mindennapi problémakezelés szerves részévé (Csiszárík-Kocsir & Varga, 2022).

A 2008-as gazdasági válság és a COVID–19 pandémia tapasztalatai egyaránt igazolják, hogy a pénzügyi kultúra fejlesztése elengedhetetlen a gazdasági stabilitás és a társadalmi jólét fenntartásához, különösen a fejlődő országok esetében (Tóth et al., 2022). Ennek megfelelően kulcsfontosságú a pénzügyi szocializáció és edukáció szerepe, azaz hogy az oktatási intézmények már az alapfokú képzéstől kezdve integrálják a pénzügyi és gazdasági ismeretek oktatását a tantervekbe (Gajdos, 2021; Kovács et al., 2021; Szőke & Tóth, 2023, 2024; Csiszárík-Kocsir et al., 2024; Ilcsik & Kárpáti, 2024). Számos empirikus kutatás egyhangzóan erősíti meg a pénzügyi írástudás jelentőségét, miközben rámutat annak sérülékeny alapjaira is (Hegedűs & Lentner, 2023).

1.2 A téma relevanciája a nemzetközi kutatások fényében

A digitális térben való eligazodás nemcsak technikai, hanem pénzügyi ismereteket is igényel. A megfelelő pénzügyi tudás azonban önmagában nem garantálja a helyes döntéseket – ehhez szükséges az egyéni attitűd és viselkedés is (Borden et al., 2008; Johnson – Serraden, 2007). A pénzügyi tudatosság része a kockázatok felismerése és értelmezése is, különösen a digitális szolgáltatások esetében. A pénzügyi döntések hátterében gyakran öröklött minták, családi szocializációs hatások állnak, amelyek hosszú távon befolyásolják az egyén pénzügyi viselkedését. A pénzügyi ismeretek hiánya nemcsak az egyén, hanem a társadalom egészének jólétét is veszélyeztetheti (Braunstein – Welch, 2002). Ezért a pénzügyi műveltség fejlesztése nemcsak egyéni, hanem nemzeti érdek is, hiszen a lakosság pénzügyi tudása közvetlen hatással van az ország gazdasági stabilitására és az állampolgárok életminőségére (Henager – Cude, 2016). A digitális fizetési technológiák, különösen a mobiltelefonos megoldások, alapvetően átalakították a pénzügyi rendszerek működését világszerte. A mobilfizetés, a mobilbankolás, a különféle kártyás fizetések és a digitális pénztárcák mára a mindennapi élet szerves részévé váltak. A készpénzhasználat fokozatos visszaszorulása és a digitális fizetőeszközök térnyerése egyértelműen jelzi a pénzügyi szokások átalakulását.

A digitális fizetési eszközök között megkülönböztethetünk hivatalos, állami kibocsátású megoldásokat, valamint a pénzügyi innovációk révén létrejött digitális valutákat. A fintech cégek által bevezetett újítások kulcsszerepet játszanak ebben a folyamatban. Míg korábban a hagyományos bankok versenytársként tekintettek ezekre a szereplőkre, mára egyre inkább partnereként és a fejlődés előmozdítóiként kezelik őket.

Ez a szemléletváltás hozzájárul a bankszektor teljes körű digitalizációjához, amely új kihívásokat és lehetőségeket teremt a gazdasági szereplők – háztartások, vállalatok – számára. E folyamatok középpontjába került a pénzügyi befogadás (financial inclusion) fogalma, amely a pénzügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférés biztosítását célozza minden társadalmi réteg

számára. Ozili (2020) négy fő indokot említ a pénzügyi befogadás fontosságára: egyrészt a fenntartható fejlődés szerves része, másrészt elősegíti a társadalmi befogadást, csökkenti a szegénységet, valamint társadalmi és gazdasági előnyöket biztosít.

A pénzügyi kirekesztődés fogalma a 1990-es évek elején jelent meg a szakirodalomban, amikor a bankfiókok bezárása miatt egyre több ember számára vált nehezzé a banki szolgáltatásokhoz való hozzáférés (Leyshon – Thrift, 1993). Azóta a fogalom kibővült, és ma már nemcsak a fizikai hozzáférés hiányát, hanem az iskolai végzettség, pénzügyi tudás, vagy anyagi helyzet miatti kizáródást is magában foglalja. A pénzügyi kirekesztődés tehát nem csupán földrajzi vagy infrastrukturális kérdés, hanem társadalmi és gazdasági tényezők összessége is. A digitális technológiák megjelenése új dimenziót adott a pénzügyi kirekesztődés kérdéskörének (Wang – He, 2020). A digitális fizetési rendszerekből való kizáródás jelenleg még nem tűnik kritikus problémának, mivel a hagyományos fizetési módok továbbra is elérhetők. Ugyanakkor a technológiai fejlődés gyorsasága miatt ez az állapot nem tartható fenn hosszú távon. A kriptopénzek térnyerése, az elektronikus fizetési megoldások költséghatékonysága, valamint az online kereskedelem előretörése mind azt jelzik, hogy a digitális pénzügyi megoldások dominanciája elkerülhetetlen.

A pénzügyi kirekesztődés elleni küzdelem első lépése, hogy az egyének rendelkezzenek bankszámlával és bankkártyával, amelyek alapvető eszközei a digitális pénzügyi részvételnek (Sarma, 2015). Azok, akik nem rendelkeznek ezekkel az eszközökkel, vagy nem tudják azokat megfelelően használni, gyakran kénytelenek drágább, időigényesebb megoldásokhoz folyamodni, például közvetítők igénybevételehez vagy távoli helyszínekre történő utazáshoz. Ez különösen a szegényebb társadalmi rétegeket érinti, akik vagy önkéntesen, a tudás hiánya miatt, vagy kényszerűségből, szociális helyzetükből adódóan záródnak ki a digitális pénzügyi rendszerből (Kempson et al., 2000). Ilyen formán az alacsonyabb jövedelmű és kevésbé iskolázott társadalmi rétegek körében a pénzügyi stabilitás megteremtése és a gazdasági jólét növelése nemcsak egyéni, hanem társadalmi szinten is alapvető érdek (Németh et al., 2025). A pénzügyi kirekesztődés és a pénzügyi befogadás fogalmai a szakirodalomban széles körben tárgyalt témák, azonban ezek egységes definíciója máig nem alakult ki. A pénzügyi kirekesztés azt a folyamatot jelenti, amelynek során az egyének és a háztartások, különösen az alacsony és közepes jövedelműek, nem férnek hozzá az alapvető pénzügyi szolgáltatásokhoz (Leyshon, 2009; Ismath & Kirupananda, 2021). Ez a kirekesztés lehet közvetlen és közvetett is, és jelentős társadalmi-gazdasági hátrányokhoz vezethet. A pénzügyi kirekesztés szorosan összefügg a társadalmi kirekesztéssel, mivel a pénzügyileg kirekesztettek gyakran hátrányos helyzetű társadalmi csoportokhoz tartoznak, amelyek többféle formában is nélkülöznek (Szewczyk-Jarocka, 2025). A pénzügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférés hiányában az egyéneknek magasabb költségeket kell viselniük az alapvető tranzakciókért, és nem tudnak hatékonyan megtakarítani vagy befektetni, ami gátolja a vagyonfelhalmozást és a gazdasági stabilitást. A pénzügyi kirekesztés hozzájárul a szélesebb körű társadalmi kirekesztéshez, korlátozva az egyének teljes körű társadalmi részvételét. Mivel minden egyén gazdasági szereplőként jelenik meg a piacon – akár keresleti, akár kínálati oldalon –, alapvető fontosságú, hogy a pénzügyi szolgáltatásokat elérhető áron, a saját igényeinek megfelelő módon és helyen vehesse igénybe. A digitális technológiák, különösen a mobilkommunikációs eszközök révén, a pénzügyi szolgáltatások elérhetősége jelentősen javult, hiszen a szolgáltatók és a felhasználók közötti távolság csökkent, a hozzáférés pedig egyszerűbbé vált. A pénzügyi befogadás fogalmához szorosan kapcsolódik a digitális befogadás is, amely a digitális technológiákhoz való hozzáférés és azok használatának képessége mentén értelmezhető. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy az

infrastruktúra megléte önmagában nem elegendő a digitális befogadás megvalósulásához. A digitális megosztottság – más néven digitális szakadék – jelensége azt mutatja, hogy a technológiai eszközök és szolgáltatások elérhetősége mellett azok használatának képessége is kulcsfontosságú tényező, tehát különbséget kell tenni a technikai hozzáférés és a társadalmi hozzáférés között (Kling, 1998; Bucy, 2000). Ezt a megközelítést erősítette meg Selwyn (2004) is, aki a hozzáférés és a használat közötti különbségek vizsgálatára helyezte a hangsúlyt.

Az idősebb felnőttek gyakran szembesülnek kihívásokkal a digitális pénzügyi szolgáltatások használatában az alacsony digitális írástudás és a személyre szabott beavatkozások hiánya miatt (Ren et al, 2018). A kiszolgáltatott csoportok, köztük a vidéki lakosok, a nők és a fogyatékkal élők, aránytalanul érintettek mind a digitális, mind a pénzügyi kirekesztés által. Ezek a csoportok gyakran összetett akadályokkal szembesülnek, amelyek korlátozzák hozzáférésüket mind a digitális technológiákhoz, mind a pénzügyi szolgáltatásokhoz (Yakubu et al, 2025). A digitális kirekesztődés következményei között megjelenik az információhoz való hozzáférés korlátozottsága, amely közvetlenül hat a pénzügyi kirekesztődésre is. A pénzügyi kirekesztettség mértékét általában három fő dimenzió mentén mérik: a pénzügyi szolgáltatások használatának gyakorisága, a használat előtt álló akadályok, valamint a hozzáférés lehetősége. Grohmann és munkatársai (2018) azonban egy negyedik dimenziót is javasolnak: a pénzügyi műveltség szintjét. Ez ugyanis meghatározza, hogy az egyének képesek-e és hajlandók-e élni a rendelkezésükre álló digitális pénzügyi eszközökkel.

A digitalizáció növelheti a pénzügyi befogadást, ugyanakkor a digitális kompetenciák vagy eszközök hiánya új kirekesztődési formákat eredményezhet. Összességében tehát a digitális pénzügyi szolgáltatások használatához szükséges pénzügyi és digitális kompetenciák tudatosság hiánya, a digitális infrastruktúrához való korlátozott hozzáférés, valamint olyan társadalmi-gazdasági tényezők, mint a szegénység és az alacsony iskolázottsági szint a pénzügyi kirekesztődés egyik fő okai, amelyek korlátozzák a pénzügyi befogadást és növeli a társadalmi egyenlőtlenségeket (Sarma, 2015; Ren et al, 2018; Sapovadia, 2018; Wang – He, 2020; Somogyvári, 2021; Pintér et al., 2022; Varga et al., 2022; Szőke & Tóth, 2024).

2. ANYAG ÉS MÓDSZER

2.1 A kutatás módszertani háttere

Az elemzés alapját egy 2025-ben végzett kvantitatív vizsgálat képezte, amely kérdőíves adatgyűjtésen alapult. A kutatás célja az édesapa és az édesanya végzettségi különbségek feltárása volt a fizikai térben történő vásárlások során alkalmazott fizetési módok tekintetében.

Az alkalmazott fizetési módok tekintetében az alábbi skála értékeket használtam:

- Soha: 0% – azt jelenti, hogy az adott fizetési módot egyáltalán nem használják.
- Ritkán: 1–24,9% – az adott fizetési megoldás használata nagyon alacsony gyakorisággal történik.
- Néha: 25–49,9% – közepes gyakoriságot jelez, az adott fizetési mód időnként előfordul.
- Gyakran: 50–74,9% – a fizetési megoldás rendszeresen, de nem minden esetben kerül alkalmazásra.
- Mindig: 75–100% – az adott fizetési mód szinte minden tranzakcióban használatos.

Az adatgyűjtéshez előtesztelt, sztenderdizált kérdőív került felhasználásra, amely kizárólag zárt kérdéseket tartalmazott a statisztikai értékelhetőség és összehasonlíthatóság érdekében. A kutatásban való részvétel önkéntes és anonim volt. A válaszadók előzetesen tájékoztatva lettek a vizsgálat céljáról, az adatkezelés módjáról, valamint arról, hogy bármikor megszakíthatják a részvételt. A GDPR előírásai teljeskörűen betartásra kerültek, különös tekintettel az adatbiztonságra és az érintettek jogaira. Az adatok kizárólag kutatási célokra kerültek felhasználásra, a szenzitív információk gyűjtése és tárolása nélkül. A mintavétel hólabda módszerrel történt, amely különösen alkalmas nehezen elérhető vagy speciális célcsoportok esetén. Az adatok SPSS 26.0 és Excel programokkal kerültek elemzésre, leíró statisztikák és keresztábra-elemzés segítségével. A belső összefüggések vizsgálatához Pearson-féle khi-négyzet próbát és Cramer-féle V együtthatót alkalmaztam.

1. táblázat: A minta összetétele (Forrás: saját kutatás, 2025, $N = 2854$)

	Édesanya	Édesapa
Alapfok (8 általános)	16,0	14,3
Középfok (szakiskola, szakközépiskola, gimnázium)	52,2	55,6
Felsőfok - BA, BSc	22,1	19,4
Felsőfok - MA, MSc	9,7	10,7

A mintavétel hólabda-módszerrel történt, amely lehetővé tette nagyszámú válaszadó elérését. Ugyanakkor a nem valószínűségi mintavétel sajátosságai miatt a minta országos értelemben nem tekinthető reprezentatívnak. Ennek megfelelően az eredmények elsősorban a vizsgált minta összefüggéseinek feltárására alkalmasak, és országos szintű általánosításuk fokozott óvatosságot igényel.

2.2. Kutatási kérdések és hipotézisek

A tanulmány céljához illeszkedően az alábbi kérdésekre keres a kutatás választ:

- **K1:** Kimutatható-e kapcsolat a válaszadók szüleinek iskolai végzettsége és az alkalmazott fizetési módok között?
- **K2:** Eltér-e a szülői végzettség hatása az egyes fizetési formák (készpénz, bankkártya, átutalás, mobiltárca, kriptovaluta) esetében?
- **K3:** Megfigyelhető-e különbség az anya és az apa iskolai végzettségének a fizetési szokások alakulására való hatásában?

A szakirodalmi áttekintés alapján az az alábbi hipotézisek fogalmazhatók meg:

- **H1:** A magasabb iskolai végzettségű szülőkkel rendelkező válaszadók körében alacsonyabb a készpénzhasználat gyakorisága.
- **H2:** A magasabb iskolai végzettségű szülőkkel rendelkező válaszadók gyakrabban alkalmaznak digitális fizetési megoldásokat (bankkártya, mobiltárca, átutalás).
- **H3:** A magasabb iskolai végzettségű szülők gyermekei nyitottabbak az innovatív fizetési megoldások (pl. kriptovaluta) használatára.
- **H4:** Az anya és az apa iskolai végzettsége között nincs lényeges különbség a fizetési szokásokkal való kapcsolat erősségében.

3. EREDMÉNYEK

Az elemzett adatok alapján az anya iskolai végzettsége és a fizetési módok használata között szignifikáns összefüggések figyelhetők meg, mivel a $p < 0,05$ összefüggés egyértelműen fennállt az esetek többségében, amely a családi pénzügyi szocializáció fontosságára és minőségére hívja fel a figyelmet. Megfigyelhető, hogy a vizsgált fizetési módok esetén csak egyetlen esetben (az átutalás esetén) nem volt látható kapcsolat a két vizsgált tétel között a Chi-négyzet érték alapján. A Chi-négyzet értékek mutatta kép ellenére a Cramer-féle V érték nagyon gyenge kapcsolatot jelez. Ez azt sugallja, hogy az adott változók között az összefüggés csak nagyon gyenge, bár kétségtelenül létezik.

A készpénzhasználat esetében egyértelműen látszik, hogy a magasabb végzettségű anyák gyermekei ritkábban alkalmazzák ezt a fizetési formát. A „Soha” és a „Ritkán” használók aránya a felsőfokú végzettségűeknél kiugróan magas (30% körüli), ami a digitális megoldások preferenciáját jelzi. Meglepő ugyanakkor, hogy az alacsony végzettségűeknél a „Ritkán” kategória is jelentős (29,8%), ami arra utal, hogy ebben a csoportban kettős mintázat figyelhető meg: egyesek ragaszkodnak a készpénzhez, míg mások már elmozdultak a modern fizetési formák felé. A bankkártya-használatnál elég kiegyensúlyozott a kép, szinte minden kategória esetén a gyakori használat dominál. Érdekes, hogy a legmagasabb végzettséggel bíró anyák esetén volt meglepő a kapott eredmény, ami jóval alul marad a másik három kategóriától. A mobilfizetés esetében szintén erős végzettségi hatás látszik: a „Mindig” kategória felsőfokú (MA, MSc) csoportban 17,3%, míg alacsony végzettségűeknél csak 7,5%. Meglepő azonban, hogy az alacsony végzettségűeknél a „Gyakran” használók aránya (13,2%) nem elhanyagolható, ami arra utal, hogy a mobilfizetés már a kevésbé képzett rétegekben is terjed. Egyértelmű tény azonban, hogy ez a fizetési mód még nem örvend nagy népszerűségnek, amit a „Soha” válaszok kiugróan magas aránya mutat a legjobban, amely minden végzettségi kategória esetén a legnagyobb értéket jelenti. A kriptovaluta esetében a „Soha” kategória dominál minden végzettségi szinten, különösen a középfokú végzettségűeknél (73,5%), míg a felsőfokú (MA, MSc) csoportban ez az arány 56%, ami jelentős csökkenést jelez. Ez arra utal, hogy a magasabb végzettségűek körében nagyobb a nyitottság az innovatív pénzügyi megoldások iránt. Ugyanakkor a „Mindig” kategória minden csoportban rendkívül alacsony (1–2%), ami azt mutatja, hogy a kriptovaluta még a legképzettebb rétegekben sem vált általános fizetési móddá, amit nemcsak annak ismertsége befolyásol, hanem az elterjedtsége és elfogadottsága is. Meglepő, hogy a „Ritkán” és „Néha” kategóriák aránya a felsőfokúaknál (15,5% és 15%) viszonylag magas, ami kísérletező attitűdöt jelez, míg az alacsony végzettségűeknél ezek az értékek jóval alacsonyabbak. Az átutalás használata sokkal kiegyensúlyozottabb képet mutat. A „Soha” kategória minden csoportban 24–27% között mozog, ami arra utal, hogy az átutalás nem univerzális, de széles körben elterjedt. A „Ritkán” és „Néha” kategóriák magas aránya (28–30%) minden csoportban azt jelzi, hogy az átutalás inkább alkalmi, mint rendszeres fizetési forma. Az „Egyéb” fizetési módok esetében a „Soha” kategória rendkívül magas (55–64%), ami azt mutatja, hogy ezek a megoldások marginális szerepet játszanak.

2. táblázat: A válaszadók pénzhasználatának az édesanya iskolai végzettsége alapján (keresztábra elemzés, oszlopszázalék értékek) (Forrás: saját kutatás, 2025, N = 2854)

		Alapfok	Középfok	Felsőfok - BA, BSc	Felsőfok - MA, MSc	Chi négyzet	Cramer V
Készpénz	Soha	12,5%	8,5%	9,5%	14,8%	0,001	0,063
	Ritkán	29,8%	32,4%	30,4%	37,2%		
	Néha	28,9%	29,2%	32,4%	22,7%		

	Gyakran	16,9%	19,9%	19,9%	14,1%		
	Mindig	11,8%	9,9%	7,8%	11,2%		
Bankkártya	Soha	12,3%	5,5%	5,9%	10,8%	0,000	0,087
	Ritkán	17,1%	13,9%	16,3%	20,9%		
	Néha	23,7%	21,1%	25,8%	18,8%		
	Gyakran	30,7%	36,5%	30,5%	25,3%		
	Mindig	16,2%	23,0%	21,5%	24,2%		
Mobiltárca	Soha	50,2%	43,3%	30,5%	33,2%	0,000	0,091
	Ritkán	15,4%	12,7%	17,1%	16,2%		
	Néha	13,8%	15,3%	20,6%	19,1%		
	Gyakran	13,2%	16,1%	18,5%	14,1%		
	Mindig	7,5%	12,6%	13,3%	17,3%		
Kripto valuta	Soha	64,7%	73,5%	62,7%	56,0%	0,000	0,085
	Ritkán	13,6%	9,5%	15,0%	15,5%		
	Néha	10,7%	9,7%	12,7%	15,2%		
	Gyakran	7,0%	5,2%	7,0%	6,9%		
	Mindig	3,9%	2,1%	2,7%	6,5%		
Átutalás	Soha	25,2%	27,5%	24,7%	27,4%	0,153	0,044
	Ritkán	28,9%	28,9%	30,5%	28,9%		
	Néha	23,2%	26,0%	24,7%	24,5%		
	Gyakran	15,1%	13,5%	15,3%	11,6%		
	Mindig	7,5%	4,2%	4,7%	7,6%		
Egyéb	Soha	55,9%	64,7%	52,4%	51,6%	0,000	0,079
	Ritkán	18,0%	13,1%	19,3%	18,8%		
	Néha	15,4%	13,1%	14,9%	15,2%		
	Gyakran	5,5%	5,4%	9,3%	6,9%		
	Mindig	5,3%	3,7%	4,1%	7,6%		

A továbbiakban a fizetési módokat az édesapa iskolai végzettsége szerint elemezzük a mintában részt vevő válaszadók tekintetében. A khi-négyzet próbák eredményei minden esetben $p < 0,05$ értéket mutattak, ami azt jelzi, hogy a vizsgált változók közötti kapcsolat statisztikailag szignifikáns. Az összefüggés ellenére a Cramer-féle V értékek azonban 0,059 és 0,101 között mozognak, ami nagyon gyenge (0–0,1) vagy gyenge (0,1–0,3) kapcsolatot jelez. A legmagasabb érték (0,101) is éppen csak eléri a gyenge kapcsolat alsó határát, így összességében elmondható, hogy a változók közötti kapcsolat bár statisztikailag szignifikáns, de gyakorlati szempontból gyenge erősségű. A készpénzhasználat esetében a „Soha” kategória minden végzettségi szinten alacsony (8,8–13,2%), ami arra utal, hogy a készpénz továbbra is jelen van a mindennapi tranzakciókban. Ugyanakkor a „Ritkán” kategória minden végzettségi szint esetén a gyakoriság egyharmadával bír, ami a készpénzfizetés jelenlétét erősíti. Mindig” kategória minden csoportban 7–13% között mozog, ami azt mutatja, hogy a készpénzhez való ragaszkodás még a legképzettebb rétegekben sem tűnt el teljesen.

A bankkártya-használatnál a „Soha” kategória felsőfokú (MA, MSc) végzettségnél mindössze 11,5%, míg az alapfokúaknál 12,3%, ami viszonylag kis különbség, de a trend egyértelmű: minél magasabb a végzettség, annál gyakoribb a bankkártya használata. A „Gyakran” kategória minden csoportban magas (27–35%), ami a bankkártya széles körű elterjedtségét mutatja. A mobilfizetés és a kripto valuta esetében a „Soha” kategória rendkívül magas minden végzettségi szint esetén. Az átutalás használata kiegyensúlyozottabb képet mutat, de itt is megfigyelhető a végzettségi hatás. A „Soha” kategória minden csoportban 22–28% között mozog, ami arra utal,

hogy az átutalás nem univerzális, de széles körben elterjedt, A „Ritkán” és „Néha” kategóriák magas aránya (25–30%) minden csoportban azt jelzi, hogy az átutalás inkább alkalmi, mint rendszeres fizetési forma. Az „Egyéb” fizetési módok esetében a „Soha” kategória rendkívül magas (56–64%), ami azt mutatja, hogy ezek a megoldások elenyészőek jelen esetben is.

3. táblázat: A válaszadók pénzhasználatát az édesapa iskolai végzettsége alapján (keresztábra elemzés, oszlopszázalék értékek) (Forrás: saját kutatás, 2025, N = 2854)

		Alapfok	Középfok	Felsőfok - BA, BSc	Felsőfok - MA, MSc	Chi négyzet	Cramer V
Készpénz	Soha	13,0%	8,9%	8,8%	13,2%	0,003	0,059
	Ritkán	31,1%	32,1%	31,9%	33,2%		
	Néha	25,0%	29,4%	31,6%	29,9%		
	Gyakran	17,2%	20,1%	19,9%	13,2%		
	Mindig	13,7%	9,5%	7,8%	10,5%		
Bankkártya	Soha	12,3%	5,4%	6,3%	11,5%	0,000	0,075
	Ritkán	16,2%	14,9%	17,1%	15,8%		
	Néha	24,0%	21,3%	23,8%	22,4%		
	Gyakran	30,4%	34,9%	33,6%	26,6%		
	Mindig	17,2%	23,4%	19,1%	23,7%		
Mobiltárca	Soha	45,1%	43,8%	30,7%	35,9%	0,000	0,081
	Ritkán	17,2%	13,6%	15,7%	12,8%		
	Néha	14,0%	14,8%	21,7%	20,4%		
	Gyakran	14,7%	15,2%	19,9%	14,5%		
	Mindig	9,1%	12,5%	12,1%	16,4%		
Kriptovaluta	Soha	61,8%	74,3%	61,4%	55,3%	0,000	0,101
	Ritkán	15,2%	10,1%	12,1%	16,8%		
	Néha	12,5%	8,6%	15,5%	13,8%		
	Gyakran	6,4%	5,0%	8,1%	7,6%		
	Mindig	4,2%	2,0%	2,9%	6,6%		
Átutalás	Soha	27,9%	28,3%	22,6%	22,4%	0,000	0,068
	Ritkán	25,7%	30,8%	28,9%	26,6%		
	Néha	25,0%	24,1%	28,2%	25,3%		
	Gyakran	14,0%	13,0%	15,9%	15,8%		
	Mindig	7,4%	3,9%	4,5%	9,9%		
Egyéb	Soha	56,1%	65,1%	50,7%	49,3%	0,000	0,091
	Ritkán	17,6%	14,4%	16,4%	19,7%		
	Néha	15,2%	11,5%	19,7%	15,8%		
	Gyakran	5,4%	5,5%	9,2%	7,2%		
	Mindig	5,6%	3,6%	4,0%	7,9%		

4. KÖVETKEZTETÉSEK

A szülők iskolai végzettsége és a fizetési szokások között statisztikailag kimutatható kapcsolat mutatkozott, azonban annak erőssége minden vizsgált esetben gyenge volt. A magasabb végzettségű anyák gyermekei körében a készpénzhasználat visszaszorulóban van. Ez a tendencia a digitális megoldások, például a bankkártya és mobilfizetés iránti nagyobb nyitottságot tükrözi. A bankkártya-használat általánosan elterjedt, függetlenül a szülők

végzettségétől, bár a magasabb végzettségűek körében valamivel gyakoribb. A mobilfizetés esetében a végzettségi kategóriák között statisztikailag szignifikáns különbségek figyelhetők meg, ugyanakkor a kapcsolat erőssége gyenge: a felsőfokú végzettségűek körében gyakoribb a használata, de még itt is magas a „Soha” választ adók aránya, ami a technológiai bizalom és hozzáférés korlátaira utalhat. A kriptovaluta használata minden végzettségi szinten marginális. Az átutalás használata kiegyensúlyozottabb képet mutat, de inkább alkalmi jellegű, mint rendszeres fizetési forma. Az apák végzettsége hasonló mintázatot mutat, mint az anyáké: a magasabb végzettség csökkenti a készpénzhasználatot, és növeli a digitális fizetési formák alkalmazását. A mobilfizetés és a kriptovaluta esetében azonban még a legképzettebb csoportokban is magas a „Soha” válaszok aránya, ami a technológiai és bizalmi akadályokat jelzi. A digitális fizetési formák – különösen a mobilfizetés és a kriptovaluta – és a szülők iskolai végzettsége között kimutatható, de gyenge erősségű összefüggés áll fenn. Ezért javasolt olyan célzott pénzügyi edukációs programok indítása, különösen az alacsonyabb végzettségű szülők és gyermekeik számára, amelyek segíthetik a digitális kompetenciák fejlesztését, növelhetik a technológiai bizalmat, és csökkenthetik az ismerethiányból fakadó ellenállást. A kutatás rávilágít arra, hogy a magasabb iskolai végzettség nemcsak a technológiai nyitottságot, hanem a tudatosabb pénzügyi magatartást is elősegíti. Ennek érdekében érdemes lenne már az iskolai oktatásban nagyobb hangsúlyt fektetni a pénzügyi ismeretek mélyebb oktatására, különösen a digitális pénzügyekre, például az online bankolás, mobilfizetés, kriptovaluták és kiberbiztonság témaköreiben. A kutatás eredményei arra utalnak, hogy a szülők iskolai végzettsége kapcsolatban áll a vizsgált pénzügyi magatartásformákkal, azonban a kapcsolat erőssége korlátozott, emellett a technológiai nyitottságra és az innovációhoz való hozzáállásra is jelentős hatással van.

A kutatás korlátai

A kutatás korlátai közé tartozik a hólabda mintavételi eljárás alkalmazása, amely nem biztosít országos reprezentativitást. Továbbá az elemzés önbevalláson alapuló kérdőíves adatokra épül, amelyek torzíthatják a tényleges fizetési szokások megítélését. Végül, bár több összefüggés statisztikailag szignifikánsnak bizonyult, a Cramer-féle V-értékek alacsony szintje arra utal, hogy a szülők végzettsége a fizetési magatartást befolyásoló számos tényező közül csupán az egyik.

IRODALOMJEGYZÉK

Borden, L. M., Lee, S., Serido, J., & Collins, D. (2008). *Changing college students' financial knowledge, attitudes, and behavior through seminar participation*. Journal of Family and Economic Issues, 29(1), 23–40. <https://doi.org/10.1007/s10834-007-9087-2>

Braunstein, S., & Welch, C. (2002). *Financial literacy: An overview of practice, research, and policy*. Federal Reserve Bulletin, November, 445–457.

Bruhn, M., & Love, I. (2014). The real impact of improved access to finance: Evidence from Mexico. The Journal of Finance, 69(3), 1347–1376. <https://doi.org/10.1111/jofi.12091>

Bucy, E. P. (2000). *Social access to the Internet*. Harvard International Journal of Press/Politics, 5(1), 50–61. <https://doi.org/10.1162/108118000568967>

Csiszárík-Kocsír, Á. (2022). *Az egyéni pénzügyi döntéseket determináló szocializáció a pénzügyi műveltség aspektusából.* Pénzügyi Szemle, 67(4), 577. https://doi.org/10.35551/psz_2022_4_6

Csiszárík-Kocsír, Á., & Varga, J. (2022). *Financial awareness in everyday life due to the pandemic, based on the results of a hungarian questionnaire survey.* PEOPLE International Journal of Social Sciences, 8(3), 54. <https://doi.org/10.20319/pijss.2022.83.5466>

Csiszárík-Kocsír, Á., Varga, P. J., & Bagó, P. (2024). *A pénzügyi tudatosság rejtett magatartásbéli jellemzői a magyar lakosság körében.* Vezetéstudomány / Budapest Management Review, 55(9), 72. <https://doi.org/10.14267/veztud.2024.09.06>

Farkas, F. F., Póta, C. P., & Becsky-Nagy, P. (2022). *Changes in Payment Patterns in Hungary During the Pandemic.* Wseas Transactions On Business And Economics, 19, 1061. <https://doi.org/10.37394/23207.2022.19.93>

Gajdos, M. (2021). *Pénzügyi fogyasztóvédelem és pénzügyi kultúra.* Debreceni Jogi Műhely, 18, 38. <https://doi.org/10.24169/djm/2021/1-2/4>

Grohmann, A., Klühs, T., & Menkhoff, L. (2018). *Does financial literacy improve financial inclusion? Cross country evidence.* World Development, 111, 84–96. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2018.06.020>

Hegedűs, S., & Lentner, C. (2023). *Examining financial literacy and the financial aspects of Hofstede's four-factor culture model in Hungary.* Revista Mexicana de Economía y Finanzas, 19(1), 1-20. <https://doi.org/10.21919/remef.v19i1.963>

Henager, R., & Cude, J. B. (2016). *Financial literacy and long- and short-term financial behavior in different age groups.* Journal of Financial Counseling and Planning, 27(1), 3–19. <https://doi.org/10.1891/1052-3073.27.1.3>

Horváth, G. (2022). *Monetáris szuverenitás és digitális jegybankpénz.* Pénzügyi Szemle, 67(4), 538. https://doi.org/10.35551/psz_2022_4_4

Ilcsik, B. O., & Kárpáti, D. B. (2024). *Fókuszban a pénzügyi tudatosság – kérdőíves felmérés tapasztalatai.* Acta Academiae Beregsasiensis Economics, 7, 213. <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2024-7-213-224>

Ismath, I., & Kirupananda, A. (2021). *TrustCredit - An individual credit scoring mechanism using alternative mobile interaction touchpoints.* In 2021 IEEE Region 10 Symposium (TENSYP) (pp. 1–7). IEEE. <https://doi.org/10.1109/TENSYP52854.2021.9550839>

Johnson, E., & Sherraden, M. S. (2007). *From financial literacy to financial capability among youth.* Journal of Sociology & Social Welfare, 34(3), 119–146.

Kárpáti, D. B., Balázs, G., & Ilcsik, B. O. (2024). *Pénzügyi tudatosság, pénzügyi kultúra vizsgálata tanulók körében.* Acta Academiae Beregsasiensis Economics, 7, 143. <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2024-7-143-157>

- Kempson, E., Whyley, C., Caskey, J., & Collard, S. (2000). *In or out? Financial exclusion: A literature and research review*. Financial Services Authority. <http://www.bristol.ac.uk/media-library/sites/geography/migrated/documents/pfrc0002.pdf> (letöltve: 2025.02.03.)
- Kling, R. (1998). *Technological and social access on computing, information and communication technologies*. White Paper for Presidential Advisory Committee on High-Performance Computing and Communications. <http://www.slis.indiana.edu/kling/pubs/NGI.htm> (letöltve: 2025.05.09.)
- Kovács, Z., Dunay, A., Vinogradov, S., Nagy, K., & Illés, C. B. (2021). *Végzős középiskolások pénzügyi kultúrával és öngondoskodással kapcsolatos ismeretei Magyarországon*. *Gazdaság És Társadalom*, 14, 123. <https://doi.org/10.21637/gt.2021.3-4.07>
- Leyshon, A. (2009). *Financial exclusion*. In *International Encyclopedia of Human Geography* (Vol. 1–12). Elsevier.
- Leyshon, A., & Thrift, N. (1995). *Geographies of financial exclusion: Financial abandonment in Britain and the United States*. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 20(3), 312–341. <https://doi.org/10.2307/622654>
- Muneeza, A., Arshad, N. A., & Arifin, A. T. (2018). *The application of blockchain technology in crowdfunding: Towards financial inclusion via technology*. *International Journal of Management and Applied Research*, 5(2), 82–98. <https://doi.org/10.18646/2056.52.18-007>
- Németh, E., Jenei, S., & Szalai, S. M. (2025). *A lakosság pénzügyi gondosságának, kockázatvállalásának és elégedettségének társadalmi-demográfiai összefüggései*, 2022. *Területi Statisztika*, 65(4), 474. <https://doi.org/10.15196/ts650403>
- Ozili, P. K. (2020). *Financial inclusion research around the world: A review*. *Forum for Social Economics*, 50(4), 1–23. <https://doi.org/10.1080/07360932.2020.1715238>
- Pintér, Z., Nagy, M. Z., Tóth, K., & Varga, J. (2022). *The Struggle between Cash and Electronic Payments*. *Economies*, 10(12), 304. <https://doi.org/10.3390/economies10120304>
- Peric, K. (2015). *Digital financial inclusion*. *Journal of Payments Strategy & Systems*, 9(3), 212–214.
- Ren, B., Li, L., Zhao, H., & Zhou, Y. (2018). *The financial exclusion in the development of digital finance — A study based on survey data in the Jingjinji rural area*. *Singapore Economic Review*, 63(1), 65–82. <https://doi.org/10.1142/S0217590818500017>
- Sapovadia, V. (2018). *Financial inclusion, digital currency, and mobile technology*. In D. L. K. Chuen & R. Deng (Eds.), *Handbook of Blockchain, Digital Finance, and Inclusion* (Vol. 2, pp. 361–385). Academic Press. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-812282-2.00017-6>

Sárközy, H. (2024). *Pénzügyi műveltség, pénzügyi jólét és a digitális pénzügyi műveltség 2023. évi eredményei és összefüggései nemzetközi összehasonlításban* (p. 88). https://doi.org/10.29180/978-615-6342-90-4_7

Sarma, M. (2015). *Measuring financial inclusion*. *Economics Bulletin*, 35(1), 604–611.

Sassi, S., & Goaid, M. (2013). Financial development, ICT diffusion and economic growth: Lessons from MENA region. *Telecommunications Policy*, 37(4–5), 252–261. <https://doi.org/10.1016/j.telpol.2012.12.004>

Selwyn, N. (2004). *Reconsidering political and popular understandings of the digital divide*. *New Media & Society*, 6(3), 341–362. <https://doi.org/10.1177/1461444804042519>

Somogyvári, M. (2021). *A pénzügyi kirekesztődés a digitális fizetési térben*. *Hitelintézeti Szemle*, 20(4), 65. <https://doi.org/10.25201/hsz.20.4.6586>

Szewczyk-Jarocka, M. (2025). *The opinions of cooperative bank customers on the reasons for financial exclusion and difficulties in accessing financial services and products – Research report*. *Folia Oeconomica Stetinensia*, 25(1), 300–316. <https://doi.org/10.2478/fo-2025-0015>

Szobonya, R. (2021). *Kompetenciák a pénzügyek területén – lakossági felmérés tapasztalatai*. *Pénzügyi Szemle*, 66(2), 235. https://doi.org/10.35551/psz_2021_2_4

Szőke, B., & Tóth, E. I. (2023a). *A pénzügyi-gazdasági ismeretek oktatása és a pénzügyi tudatosság összefüggései*. *Acta Carolus Robertus*, 13(1), 19. <https://doi.org/10.33032/acr.4082>

Tóth, R., Kása, R., & Lentner, C. (2022). *Identifying the Influencing Factors of Financial Literacy Across Pre- and “Post” Pandemic Times at the Hungarian SMEs*. *Acta Polytechnica Hungarica*, 19(8), 9. <https://doi.org/10.12700/aph.19.8.2022.8.2>

Varga, J., Garai-Fodor, M., & Csiszárík-Kocsír, Á. (2022). *Generációs különbségek a pénzügyi tudásban különös tekintettel a digitalizáció hatására*. *Partiumi Egyetemi Szemle*. <https://doi.org/10.52885/pesz22102>

Wang, X., & He, G. (2020). *Digital financial inclusion and farmers’ vulnerability to poverty: Evidence from rural China*. *Sustainability*, 12(1668). Yakubu, I. N., Saani, R., & Enchill, G. E. (2025). Understanding financial exclusion in Africa: Challenges and impacts. In *Banking on Inclusion. Sustainable Development Goals Series*. Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.3390/su12041668>

Zeranski, S., & Sancak, I. E. (2020). *The Wirecard scandal: The high-speed rise and fall of a FinTech company and its implications for developed and developing economies*. *Oxford Business Law Blog*.